

Iwona Borys
Olsztyn

Adaptacja fonetyczna i graficzna polskiej i rosyjskiej terminologii z zakresu gier logicznych (na przykładzie terminologii pokera)

Gra to forma działalności człowieka towarzysząca cywilizacji ludzkiej od samego jej zarania. Łączy ona w sobie zarówno cechy rozrywki (dostarczanie przyjemności uczestnikom i/lub osobom postronnym), jak i czynności skodyfikowanej (istnienie zbioru zasad określających warunki uczestnictwa w grze oraz jej przebieg i wyniki). W grze może brać udział nawet jedna osoba, a uczestnicy niekoniecznie muszą znajdować się w tym samym miejscu i czasie (dawniej np. szachy korespondencyjne, obecnie gry online). Gra może nosić charakter fizyczny, umysłowy lub hazardowy (oparty na elemencie losowym), przy czym poszczególne rodzaje gier często łączą w sobie więcej niż jedną z wymienionych cech.

Termin „gra” wszedł na stałe do języka nauki, stając się określeniem modelu zachowania odzwierciedlającego sytuację z zakresu matematyki, ekonomii, biologii, psychologii, filozofii, językoznawstwa (pojęcie gry językowej¹) i in. Również dydaktyka doceniła znaczenie gier, wykorzystując je w procesie edukacyjno-wychowawczym. Oprócz tego, że są atrakcyjnym sposobem zainteresowania uczniów prezentowanym zagadnieniem, gry stały się jednym z podstawowych elementów zajęć lekcyjnych na różnych etapach nauczania, ponieważ łączą element zabawy, nauki i współzawodnictwa, uczą pokonywać trudności i poszukiwać rozwiązań logicznych analizowanego problemu. Teoretycy nauczania twierdzą, że gry wspomagają rozwój mowy i myślenia, ćwiczą pamięć, spostrzegawczość, wyobraźnię, orientację, szybkość reakcji, uwagę, umiejętność logicznego kojarzenia i wnioskowania, analityczny krytycyzm i precyzję sformułowań, umiejętność współdziałania w grupie, poczucie odpowiedzialności².

¹ L. Wittgenstein, *Dociekania filozoficzne*, PWN, Warszawa 1972.

² A. Wiśniewska, *Rola gier dydaktycznych w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych*, za: D. Cichy, *Gry dydaktyczne w nauczaniu biologii w szkole podstawowej*, WSiP, Warszawa 1990; H. Majkusiak, B. Bernat, A. Chrzanowska, *Rola gier i zabaw dydaktycznych w nauczaniu środowiska społeczno-przyrodniczego z wykorzystaniem komputera*, [online] <www.profesor.pl/publikacja,9015>, dostęp: 14.07.2011.

Obecnie wiele szkół na świecie, w tym także w Polsce i w Rosji, decyduje się na wprowadzenie zajęć fakultatywnych z gier logicznych. Badania wykazują, że dzieci, które miały do czynienia z tym rodzajem gier, szybciej niż ich niegrający rówieśnicy przyswajają nowy materiał, znacząco poprawiają umiejętności logicznego myślenia, a do tego lepiej radzą sobie z matematyką – przedmiotem będącym obecnie obowiązkową częścią matury. W Rosji program nauczania szachów *Шахматы – школе*, opracowany przez I. Suchina, funkcjonuje już od roku 1996. Analogiczny program polski *Szachy – szkole* został opracowany w roku 2004. Z kolei pierwsze w Polsce klasy brydżowe powstały w Warszawie i Słupsku na przełomie lat 80. i 90. XX wieku. Obecnie brydż sportowy jako specjalność profilowa jest przedmiotem kształcenia w gimnazjach w Oświęcimiu, Wrocławiu, Krakowie. W najbliższej przyszłości planowane jest uruchomienie klas sportowych o profilu brydżowym w Gdańsku.

Uczestnicy, użytkownicy i sympatycy gry, podobnie jak w przypadku innych rodzajów zawodowej i/lub społecznej działalności człowieka, tworzą grupę środowiskową posługującą się specyficzną odmianą języka. Najważniejszą cechą subjęzyków gier logicznych są typowe dla nich zasoby terminologiczne, wyizolowane z języka ogólnego w podobnym stopniu, jak terminologia medyczna, techniczna czy prawnicza, co zbliża te socjolekty do sfery profesjolektów³. W tym aspekcie można polemizować z klasyfikacją proponowaną przez Stanisława Gajdę, który wyróżnia następujące grupy terminów: naukowo-techniczne, rzemieślnicze, ludowe, społeczno-polityczne, administracyjne, kulturowe (w tym religijne), terminy sztuki i bytowe (związane ze sferami życia prywatnego, jak np. kulinarne czy karciane)⁴. Gajda jednoznacznie zalicza terminologię karcianą, a więc poniekąd ogólnie rozumiane terminologie gier do sfery życia prywatnego, podczas gdy – jak wspomnieliśmy wcześniej – gry mogą być także elementem sfery naukowej czy sportowej, tj. sprofesjonalizowanej. Nawiasem mówiąc, o terminologii sportowej uczony nie wspomina w swojej klasyfikacji, możemy jednak przypuszczać, że również znajdzie się ona w grupie terminów bytowych.

Jedną z najmłodszych „stażem” gier logicznych, a równocześnie znaną od wieków i cieszącą się popularnością na całym świecie jest poker. Ten pozorny paradoks wynika z faktu, że przez wieki swojego istnienia⁵ poker uważany był

³ *Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej*, pod red. J. Lukszyna, Warszawa 2005, s. 40.

⁴ S. Gajda, *Wprowadzenie do teorii terminu*, Opole 1990, s. 39–40.

⁵ Przyjęto twierdzić, że poker narodził się około 900 r. w Chinach. Pierwszym wiarygodnym źródłem pisany na temat pokera i jego zasad była publikacja Jonathana H. Greena (1834), który opisał tę nową formę rozrywki, popularną wśród pasażerów statków podróżujących po rzece Missisipi.

za grę typowo hazardową⁶, na wpół legalną, dlatego też pozostawał poza zasięgiem badań socjologicznych, kulturoznawczych i oczywiście językoznawczych. Dopiero na przełomie XX i XXI wieku poker zaczął być traktowany jako gra logiczna na równi z innymi tego rodzaju grami. W 1994 r. trzech naukowców: John C. Harsanyi, John F. Nash i Reinhard Selten otrzymało Nagrodę Nobla z ekonomii za wkład w rozwój teorii gier. Ich badania wykazały, że taktyka w takich grach, jak szachy, brydż czy właśnie poker, może być stosowana przez analogię w ekonomii i biznesie, a nawet w polityce. W tym samym roku ukazała się książka Davida Sklansky'ego pt. *Theory of poker*⁷, będąca rozbudowaną wersją wcześniejszej, dostępnej tylko dla wąskiego kręgu graczy publikacji *Sklansky on poker theory*, opublikowanej w Las Vegas w roku 1978. Mimo iż dała ona początek całej serii pozycji poświęconych pokerowi, do dziś uznawana jest za fundamentalną, sam poker zaś zyskał status gry społecznie akceptowalnej. Międzynarodowe turnieje pokera odbywają się kilkanaście razy w roku w różnych regionach świata. W roku 2007 siedem krajów (Brazylia, Dania, Francja, Holandia, Rosja, Ukraina i Wielka Brytania) utworzyło w Lozannie Międzynarodową Federację Pokera, a w najbliższym czasie planowane jest oficjalne uznanie tej gry za rodzaj sportu przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski. Kanał telewizyjny Eurosport regularnie transmituje turnieje World Series of Poker⁸. W Polsce działa Polski Związek Pokera oraz Polska Federacja Pokera Sportowego, a w Rosji Federacja Pokera Sportowego Rosji⁹. Szerokie grono miłośników tej gry ma do dyspozycji wiele stron internetowych, na których odbywają się rozgrywki pokera online¹⁰.

⁶ Zarówno w znaczeniu naukowym, gdyż charakteryzuje się znaczną przewagą elementu losowego nad niskim bądź umiarkowanym elementem umysłowym, jak i w rozumieniu potocznym – w świadomości społecznej leksem „hazardowy” budzi bowiem skojarzenia negatywne, bliskie środowisku przestępczemu.

⁷ D. Sklansky, *The theory of poker*, Boston 1994.

⁸ World Series of Poker po raz pierwszy zorganizował Tom Moore w 1969 r. w Holiday Hotel and Casino w Reno (USA). Zwycięzca każdego turnieju otrzymuje złotą bransoletę i wygraną w gotówce. W pierwszym turnieju wzięło udział 6 graczy, w roku 1980 było ich 73, w 1990 – 194, w 2000 – 512, w roku 2004 liczba uczestników wyniosła 2576. W roku 2006 w głównym turnieju uczestniczyło 8773 graczy, a zwycięzca otrzymał 12 mln dolarów (zob. [online] <<http://polskizwiazekpokera.org/>>, dostęp: 17.07.2011).

⁹ W odróżnieniu od Polski poker sportowy w Rosji jest obecnie grą legalną. Regularnie organizowane są mistrzostwa kraju oraz zawody o Puchar Rosji (zob.: [online] <www.pokerfederation.ru/ru/sportpoker/content91>, dostęp: 16.07.2011)

¹⁰ Na stronach tych zamieszczono również publikacje czołowych graczy i teoretyków pokera oraz słowniki terminologii pokerowej. Najbardziej znane strony polskie to: <www.polskizwiazekpokera.org>, <www.poker24.pl>, <www.pokertexas.pl>, <www.supergame.pl> oraz rosyjskie: <www.pokerstars.com/ru>, <www.poker.ru>, <www.goldenpoker.ru>.

Kolejnym dowodem na to, że poker zajął należne mu miejsce wśród gier logicznych, jest pomysł wprowadzenia go do szkolnych programów nauczania, podobnie jak szachy i brydż. W roku 2008 Urząd Miasta Krakowa docenił również walory intelektualne pokera: podjęto decyzję o rozszerzeniu programu nauczania gier logicznych o poker, a konkretnie o jego sportową odmianę Texas Hold'em¹¹. Pierwsze, eksperymentalne zajęcia odbyły się w roku szkolnym 2009/2010.

W związku z obowiązującą od 1 stycznia 2010 r. ustawą hazardową losy pokera sportowego w Polsce stanęły pod znakiem zapytania. Mimo iż na świecie gra ta jest oficjalną dyscypliną sportową, to obowiązujące polskie ustawodawstwo zakazuje organizowania oficjalnych turniejów, a ewentualni gracze narażeni są na kary finansowe i inne, włącznie z pozbawieniem wolności. Nie oznacza to, że nie mogą oni uczestniczyć w turniejach organizowanych za granicą, dzięki czemu poker jako dyscyplina sportowa ma szansę przetrwania.

Co prawda, za międzynarodowy język pokera uważany jest język angielski, ale w każdym kraju poker i środowisko pokerowe ma swój specyficzny żargon, który dla osób całkowicie początkujących może być trudny do zrozumienia¹². Ze względu na swą specyfikę elementy leksykalne tego żargonu spełniają wszelkie warunki stawiane zasobom leksykalnym języka specjalistycznego, tzn. charakteryzuje je pojęciowość (maksymalna zgodność znaczenia terminu z treścią oznaczanego pojęcia specjalistycznego), systemowość (znaczenie i forma terminu winny lokować go w określonym miejscu systemu terminologicznego, a tym samym oznaczać określone ogniwo systemu pojęć), operatywność (właściwości semantyczne i formalne terminu winny ułatwiać posługiwanie się nim) oraz poprawność językowa¹³.

Jako że poker w jego dzisiejszym kształcie wywodzi się ze Stanów Zjednoczonych, a środowisko graczy i teoretyków pokera rekrutuje się w znacznej części z tego kraju, naturalne jest, że terminologia tej gry wywodzi się z języka angielskiego. Słownictwo związane z pokerem stworzyli i tworzą nadal głównie sami gracze i organizatorzy turniejów. Leksyka pokerowa została usystematyzowana w ramach ujednoczenia zasad gry, tworząc spójny, hermetyczny i dość stabilny zasób terminologiczny. Należy zaznaczyć, że cechy te są typowe ogólnie dla terminologii gier, gdzie stabilność terminologii motywowana jest względną stałością zasad.

¹¹ A. Sijka, *Talia w tornistrze – szachy, brydż i poker w szkołach uczą logicznego myślenia*, „Wprost” 2008, nr 44 (1349)

¹² Zob. [online] <www.pokertexas.pl>, dostęp: 23.05.2009.

¹³ S. Gajda, op. cit., s. 38

Poker, podobnie jak np. szachy czy brydż, nie jest grą nastawioną na udział szerokiej publiczności. Poza wąskim gronem¹⁴ graczy i miłośników mało kto zna zasady pokera i jego terminologię. Czynniki te w dużym stopniu wpłynęły na fakt, że językiem oficjalnym i roboczym turniejów międzynarodowych stał się język angielski, a zasób terminologiczny pokera trafił do języków zapożyczających w wersji anglojęzycznej, z gotową warstwą semantyczną, ulegając przede wszystkim adaptacji fonetycznej, morfologicznej (w języku rosyjskim także graficznej), rzadziej słowotwórczej.

Mimo wspomnianej już stabilności i hermetyczności terminologii pokerowej, zarówno w języku polskim, jak i rosyjskim powstaje spontanicznie rodzima, równoległa sfera terminologiczna, nie mająca statusu oficjalnego. Można przyjąć, że w przyszłości nastąpi rozszerzenie grona użytkowników tego zasobu leksykalnego w związku z opisanymi powyżej działaniami władz oświatowych i nauczycieli, a także w wyniku działań popularyzacyjnych prowadzonych przez krajowe federacje pokera. Należy przypuszczać, że w wyniku tych procesów terminologia pokerowa stanie się mniej hermetyczna i zyska częściowo aspekt potoczności lub stanie się elementem języka uczniów, a być może w związku z tym wzbogaci się o nowe znaczenia. Na niekorzyść może przemawiać fakt, że zarówno w Polsce, jak i w Rosji pod koniec XX i w pierwszych latach XXI wieku coraz większe znaczenie odgrywa pozytywny heterostereotyp recepcji anglojęzycznego stylu życia i anglojęzycznej kultury. Kostomarov potwierdza prawdziwość tych obserwacji: „очень многие люди настроены сейчас не на возмущенно-безапелляционное отвержение иностранщины, а на ее принятие, пусть и не всегда безоговорочное. И в речи американизмы вызывают, скорее, добродушное посмеивание, нежели непримиримое осуждение”¹⁵.

Niniejszy artykuł jest prezentacją części szerszych badań nad funkcjonowaniem terminologii pokera w języku polskim i rosyjskim. Oprócz przedstawionej tu adaptacji fonetycznej i graficznej, przeprowadzono obserwację dalszych etapów asymilacji tego zasobu terminologicznego – adaptacji morfologicznej i słowotwórczej, a także przebiegającej równolegle do nich adaptacji semantycznej oraz roli elementów rodzimych w polskiej i rosyjskiej terminologii pokera. Motywacją do podjęcia tematu stał się fakt, że terminologia związana z pokerem w obu analizowanych językach nie została jeszcze opisana i usystematyzowana.

¹⁴ W Polsce i w Rosji poker nie zyskał jeszcze takiej popularności, jak w Stanach Zjednoczonych, gdzie w grę tę regularnie gra 25% mężczyzn i 13% kobiet (za: <www.pokerfederation.ru/ru/sportpoker/content91>, dostęp: 16.07.2011).

¹⁵ В.Г. Костомаров, *Языковой вкус эпохи: Из наблюдений над речевой практикой массовой медиа*, Москва 1994, s. 104.

Nie odnotowano również żadnych prac porównawczych na temat terminologii pokerowej w języku polskim i rosyjskim.

Jako materiał badawczy posłużyło 101 leksemów w języku polskim oraz 67 leksemów w języku rosyjskim. Zostały one wyekscerpowane z następujących słowników, zamieszczonych na polskich i rosyjskich stronach internetowych poświęconych pokerowi: *Pokerowy słownik*, <www.pokertexas.pl>, *Словарь покера*, <www.pokerland.ru>. W doborze materiału badawczego pominięto niezasymilowaną międzynarodową anglojęzyczną terminologię, która w obu słownikach występowała w charakterze hasłowym, skupiając się na zasobie zasymilowanym, pełniącym rolę alternatywną, poboczną.

Należy zaznaczyć, że zarówno w języku polskim, jak i rosyjskim istnieje wiele nieoficjalnych słowników pokerowych. Funkcjonują one jedynie w formie wewnętrznych publikacji szkoleniowych i turniejowych oraz w formie ogólnodostępnej – w Internecie. Terminologia pokerowa stanowi zjawisko stosunkowo nowe, niewiele jeszcze pokerowych terminów zostało zamieszczonych w słownikach języka ogólnego. Wymienione wyżej słowniki internetowe można uznać za wiarygodne, ponieważ miejsce ich zamieszczenia to strony cieszące się popularnością i uznaniem wśród osób związanych z pokerem. Ponadto zawierają one najbogatszy, moim zdaniem, zasób leksyki przyswojonej w różnym stopniu przez badane języki obok oficjalnej terminologii anglojęzycznej¹⁶.

Jeśli chodzi o podział materiału badawczego na grupy znaczeniowe, to przedstawia się on następująco:

A. Terminologia związana z postępowaniem gracza przy stole pokerowym:

1. Terminologia dotycząca zagrań dynamicznych, agresywnych: *akcja*, *all-in*, *check-raise*, *dłożenie się do puli*, *licytacja*, *licytowanie*, *podbicie*, *podbijać*, *przebijać*, *przegrywać*, *rozgrywanie rozdania*, *ruch*; *алл-ин – ва-банк*, *бет*, *купить банк*, *открывать беттинг*, *поднять ставку*, *поставить ставку*, *рейз*, *сделать рейз*, *сделать руку*, *сделать ставку*, *чек-рейз*, (ogółem 12 terminów polskich i 12 rosyjskich).

2. Terminologia dotycząca zagrań statycznych, pasywnych: *czekanie*, *sprawdzenie*, *sprawdzać*, *pasywny gracz*; *чек*, *сделать чек*, *пассивный игрок* (ogółem 4 terminy polskie i 3 rosyjskie).

¹⁶ Autorka w doborze i analizie materiału skorzystała z pomocy i rady Katarzyny Badurek – zawodowej krupierki turniejowej EPT szczebla międzynarodowego, szkoleniowca na organizowanych przez Polski Związek Pokera warsztatach dla krupierów pokera sportowego odmian Texas Hold'em i Omaha, absolwentki filologii rosyjskiej.

B. Terminologia dotycząca kart:

1. Terminologia dotycząca kart wspólnych na stole: *as, czwórka, dama, dwie pary, dwójka, dziesiątka, dziewiątka, flop, ful, karo, kareta, karta, karta wspólna, karty, karty odkryte, kier, kicker, kolor, kolor (flush), król, najniższa karta, najwyższa karta, offsuit, ósemka, para, piątka, pik, poker królewski, para zakryta, ręka, river, silny układ, szóstka, siódemka, strit, set – trójka, turn, trefl, trójka, układ kart, walet; хорошая комбинация, бесплатная карта, борд, валет, восьмерка, дама, девятка, дополнительная карта, достоинство, двусторонний стрит, карты соседствующего достоинства, кварта, комбинация, лодка – фул-хауз, общие карты, общие карты – прикуп, орктытые карты, ривер, слабая рука, стрит, сделать стрит, тёрн, триплет, флеш* (ogółem 41 terminów polskich i 34 rosyjskie).

2. Terminologia dotycząca wartości kart: *as, dwójka, trójka, czwórka, piątka, szóstka, siódemka, ósemka, dziewiątka, dziesiątka, walet, dama, król; валет, восьмерка, дама, девятка* (ogółem 13 terminów polskich i 4 rosyjskie).

3. Terminologia wskazująca na wartość liczbową kart: *dwójka, trójka, czwórka, piątka, szóstka, siódemka, ósemka, dziewiątka, dziesiątka; девятка, восьмерка*¹⁷ (ogółem 9 terminów polskich i 2 rosyjskie).

4. Terminologia wskazująca na ogólnie ustaloną wartość obrazkową kart: *as, dama, król, walet; валет, дама* (ogółem 4 terminów polskie i 2 rosyjskie).

C. Terminologia dotycząca rodzaju gry:

1. Nazwy gier turniejowych: *poker, Hi/Lo, Omaha, Texas Hold'em, 7 Card Stud, bez limitu, freeroll, freezeout, gra, gra pokerowa, heads-up, pot limit, satelita, WSOP; Техасский Холдем, один на один, пот-лимит, Семикарточный Стад-Покер* (ogółem 14 terminów polskich i 4 rosyjskie).

2. Nazwy gier stolikowych: *poker, Hi/Lo, Omaha, Texas Hold'em, 7 Card Stud, cash game (gra stolikowa), bez limitu (gra), gra, gra pokerowa, gra stolikowa (cash game), heads-up, no limit, pot limit, WSOP; Техасский Холдем, один на один, пот-лимит, Семикарточный Стад-Покер, покер* (ogółem 14 terminów polskich i 5 rosyjskich).

3. Terminologia zawierająca słowo „gra” / „игра”: *gra, gra pokerowa, gra stolikowa, organizator gry; замедленная игра* (ogółem 4 terminy polskie i 1 rosyjski).

¹⁷ W języku rosyjskim istnieją, oczywiście, odpowiedniki polskich nazw pozostałych kart w talii (w kolejności od najmniejszej do największej: *двойка, тройка, четвёрка, пятёрка, шестёрка, семёрка, восьмёрка, девятка, десятка, валет, дама, король, туз*), jednak w materiale badawczym, prawdopodobnie z uwagi na powszechną znajomość terminów tej grupy, pojawiają się tylko wybrane leksemy jako przykłady.

4. Terminologia dotycząca osób zaangażowanych w grę: *rozdający, gracz, organizator gry, przeciwnik; оппонент, игрок* (ogółem 4 terminy polskie i 2 rosyjskie).

D. Terminologia dotycząca obiektów związanych z grą:

1. Terminologia dotycząca żetonów i ich zastosowania w grze: *duża ciemna, check-raise, akcja, all-in, licytacja, licytowanie, mała ciemna, podbicie, podbijanie, przebijać, pula, podział puli, pula skumulowana, pot limit, oddzielna pula, wejście, wejście all-in, żeton, straddle; бет, колл, рейз, алл-ин – ва-банк, фишка, ставка, банк, открывать беттинг, блайнд, мальй блайнд, большой блайнд, полная ставка, начальная ставка, колл, поставит ставку, сделать ставку, чек-рейз, поднять ставку, сделать рейз, пот-лимит, структура ставок, купить банк игрок* (ogółem 19 terminów polskich i 22 rosyjskie).

2. Terminologia dotycząca blindów („ciemna”, „блайнд”): *ciemna, duża ciemna, mała ciemna; блайнд, мальй блайнд, большой блайнд игрок* (ogółem 3 terminy polskie i 3 rosyjskie).

3. Terminologia dotycząca przedmiotów związanych z grą pokerową: *karta, karty, pieniądze, pokerowy budżet, przycisk, talia kart, wpisowe, żeton; деньги, фишка, игровый стол, банк игрок* (ogółem 8 terminów polskich i 4 rosyjskie).

W słownictwie zebranych w grupie ‘terminologia związana z postępowaniem gracza przy stole pokerowym’ występuje 16 polskich leksemów i 14 rosyjskich. Jest to stosunkowo mała różnica, biorąc pod uwagę różnicę w zasobach obu źródeł. W słownictwie z grupy semantycznej ‘terminologia dotycząca zagrań dynamicznych, agresywnych’ występuje dokładnie tyle samo (po 12) jednostek polskich i rosyjskich. Podobna sytuacja zarysowuje się w grupie ‘terminologia dotycząca zagrań statycznych, pasywnych’, gdzie leksemów hasłowych w języku polskim jest 4, a w rosyjskim 3. Z kolei grupa ‘terminologia dotycząca kart’ zawiera aż 54 leksemy polskie i tylko 38 rosyjskich, co oznacza prawie dwukrotną różnicę. Z podobnym przypadkiem mamy do czynienia w podgrupach słownictwa z grupy ‘terminologia dotycząca rodzaju gry’. W podgrupie ‘nazwy gier turniejowych’ występuje 14 polskich i tylko 4 rosyjskie leksemy, z kolei w podgrupie ‘nazwy gier stolikowych’ sytuacja przedstawia się stosunkiem 14:5, podgrupa ‘terminologia zawierająca słowo *gra/ ugra*’ zawiera 4 terminy polskie i tylko jeden rosyjski, podgrupa ‘terminologia dotycząca osób zaangażowanych w grę’ kształtuje się podobnie (4 terminy polskie i 2 rosyjskie).

Powszechnie znane w środowisku pokerowym słownictwo w przypadku obu języków to najczęściej internacjonalizmy (*dama, walet; дама, валет*), a dokładniej – zapożyczenia z języka angielskiego, także w niezmienionej wersji (*Hi/Lo*,

Omaha, Texas Hold'em; Техасский Холдем). Często mamy do czynienia z tzw. kalką, dosłownym tłumaczeniem wyrazów z języka angielskiego (*heads-up, no limit; блайнд, пот-лимит*), niezasymilowanym morfologicznie ani słowotwórczo, chociaż – jak się wydaje – adaptacja fonetyczna została już zakończona. Jak wcześniej wielokrotnie zaznaczałam, anglicyzmy w obu terminologiach odgrywają szczególną rolę. Poker jest grą powszechną na całym świecie, a od kilku lat jej popularność wzrasta w nieprawdopodobnie szybkim tempie. Różnica narodowości przy pokerowych stołach nie ma najmniejszego znaczenia. „Prosty język pokerowy obejmujący raptem kilkadziesiąt najpotrzebniejszych pojęć [...], jednocy ludzi mających wspólnych cel – grę – i pomaga im się na jej płaszczyźnie z sukcesem komunikować”¹⁸. Wszystkie polskie i rosyjskie leksemy z terminologii dotyczącej „blindów” to internacjonalizmy, w przypadku tych pierwszych to dokładne tłumaczenia (kalki) z języka angielskiego, w języku rosyjskim zaś zostały one dokładnie przepisane cyrylicą i weszły w skład języka jako barbaryzmy.

Warto jednak zauważyć, że niektóre z leksemów hasłowych w źródle polskim nie ma swoich odpowiedników w źródle rosyjskim (*karo, kier, pik, talia, trefl*) i na odwrót (*тайм – скованная игра, лодка – фул-хауз*). Trzeba jednak pamiętać, że leksemy te zostały wybrane spośród przykładów podanych w teorii, które nieobowiązkowo się pokrywają. W talii 52 kart wyróżnia się 4 kolory (*karo, kier, pik, trefl; бубны, пики, трефы, червы*), w każdym z nich występuje 13 kart. Ich nazwy znajdujemy w 100% w terminologii polskiej (*as, czwórka, dama, dwójka, dziesiątka, dziewiątka, król, ósemka, piątka, siódemka, szóstka, trójka, walet*) zaś w rosyjskiej w ok. 30% (*валет, восьмерка, дама, девятка*). Numerologiczne nazwy kart od 2 (dwójka) do 10 mają swoje odpowiedniki praktycznie we wszystkich językach świata.

Jeśli chodzi o pochodzenie, to w analizowanym materiale badawczym większość terminów związanych z pokerem stanowią zapożyczenia, w przeważającej części anglicyzmy. Nieliczne są terminy, których pierwotny język jest inny niż angielski. Zostały one jednak włączone do anglojęzycznej terminologii pokerowej w momencie jej tworzenia i w chwili zapożyczania do języka polskiego i rosyjskiego były jej integralną częścią. Terminy te w angielskiej terminologii pokera zyskały nowe, nieistniejące do tej pory w językach źródłowych znaczenie. Zasadne jest więc rozpatrywanie danych terminów jako anglicyzmów, mimo iż funkcjonowały one wcześniej w języku polskim i rosyjskim w innej sferze

¹⁸ M. Krauze, „Teksasński klinch”, czyli dlaczego lepiej, żeby terminologia pokerowa była po angielsku, [online] <www.pokertexas.pl>, dostęp: 4.11.2008.

użycia. Powyższe założenie potwierdza fakt, że terminologia pokerowa została zapożyczona przez analizowane języki jednorazowo i w całości. Tym niemniej, w celu wzbogacenia obrazu analizowanego materiału, pozwolę sobie wymienić przedstawione terminy z podziałem na pierwotne języki pochodzenia:

- galicyzmy (zaraz po wyrazach rdzennie angielskich zajmują drugie miejsce w terminologii pokerowej): *as* (>*asse*), *karo* (>*carreau*), *trefl* (>*trèfle*), *флуика* (>*fiche*), *va banque* / *ва-банк* (>*va banque*),
- germanizmy: *licytacja* (>*Lizitation*),
- greczyzmy: *para* (>*pará*),
- italianizmy: *kareta* (>*carrotta*),
- latynizmy: *akcja* (>*actio*),
- orientalizmy: *деньги* (>*теңге* lub >*деңге*),
- starorusycyzmy: *ręka*, *сделать руку*; *gra*.

Jak widzimy, wpływ języków innych niż angielski na tworzenie i rozwój terminologii pokerowej był nieznaczący, co potwierdza założenie analizy zapożyczonej terminologii pokerowej z uwzględnieniem języka angielskiego jako źródłowego.

Zapożyczenia stanowią zdecydowaną większość materiału badawczego zarówno w języku polskim, jak i rosyjskim. Podane wyżej zapożyczenia właściwe w terminologii polskiej w większości zachowały oryginalną pisownię, mimo iż przeszły etap adaptacji fonetycznej. Sytuacji tej sprzyja zgodność alfabetów języka źródłowego i zapożyczającego. W języku rosyjskim, z powodu różnicy alfabetów, zapożyczenia te musiały poddać się także adaptacji graficznej (oficjalna anglojęzyczna terminologia pokerowa funkcjonuje w dwóch wersjach: zapisywanej alfabetem łacińskim i cyrylicą).

Adaptacja graficzna zapożyczonych rosyjskich terminów pokerowych w znacznym stopniu wspomaga ich adaptację fonetyczną, ponieważ siłą rzeczy pożyczka dostosowuje się do obowiązujących w języku zapożyczającym reguł zapisu brzmienia wyrazu. W języku polskim w przypadku zachowania przez termin oryginalnej pisowni adaptacja fonetyczna jest utrudniona.

Początkowy etap adaptacji graficznej rosyjskich terminów pokerowych charakteryzuje się często niestabilnością pisowni, funkcjonowaniem równoległych wariantów, jak np. *мэйк* / *мейк*, *бэт* / *бет*, *мэверик* / *маверик*, *рэйз* / *рейз*, *перэйз* / *перейз*, *кэш* / *кеш*, *фул-хауз* / *фул-хаус* i in. Powyższa sytuacja spowodowana jest tym, że terminologia pokera została zapożyczona jednocześnie w formie ustnej i pisemnej, w związku z czym adaptacja graficzna dokonywała się w warunkach niestabilności wymowy elementu zapożyczonego, czyli niezałożonej adaptacji fonetycznej. Istnieje także grupa zapożyczeń, w których

warianty różnią się występowaniem lub brakiem łącznika, co nie ma podtekstu fonetycznego: *чек-реїз / чек реїз, хай-лимит / хай лимит, ном-лимит / ном лимит, нум даун / нум-даун, фул-хауз / фул хауз* i in. Z upływem czasu jeden z wariantów umacnia się, forma graficzna słowa ulega stabilizacji, drugi zaś zanika.

Wyróżnia się trzy sposoby wprowadzenia zapożyczonego słowa do systemu graficznego języka rosyjskiego: transplantacja (zwana także wtrąceniem obcojęzycznym), transliteracja i transkrypcja praktyczna¹⁹.

Transplantacja to mechaniczne przeniesienie jednostki leksykalnej z języka źródłowego do języka zapożyczającego (bez zmiany systemu graficznego). W polskiej terminologii pokerowej większość zapożyczonych bezpośrednio terminów zachowała oryginalną pisownię. Podobnie wygląda sytuacja w przypadku oficjalnej rosyjskiej terminologii pokera, gdzie oryginalną pisownię zachowano celowo. Analizowany rosyjski materiał badawczy nie zawiera ani jednego przypadku transplantacji, co w kontekście poprzedniej obserwacji wydaje się logiczne, ponieważ byłoby to sprzeczne z celem tworzenia terminologii alternatywnej, zapisywanej cyrylicą.

Większą produktywność w procesie adaptacji graficznej w języku rosyjskim zapożyczonych terminów pokerowych wykazuje transliteracja. Opiera się ona na zasadzie wykorzystania systemu graficznego języka zapożyczającego do odwzorowania oryginalnej pisowni zapożyczonego słowa. Jako przykłady mogą posłużyć: *алл-ин, аут, беттинг, борд, колл, флоп*. Należy zaznaczyć, że nie istnieje jeden oficjalny sposób oznaczania liter alfabetu łacińskiego znakami cyrylicy. Zwykle stosowana jest zasada pełnej transliteracji (*беттинг*).

Transliteracja również nie jest systemem doskonałym: po pierwsze, nie wszystkie litery alfabetu łacińskiego (Y, H, Q, X) posiadają odpowiedniki w alfabecie rosyjskim. Po drugie, zapisywanie łacińska litery C w zależności od wymowy zapisywana jest jako K (*колл*) albo jak C (*сррум*) zaś litery V i W zapisywane są za pomocą tej samej litery B. Po trzecie, w przypadku, gdy w języku źródłowym końcowe litery nie są wymawiane, przyjęte jest opuszczanie tej litery w zapisie cyrylicą, co doprowadza do zaistnienia niepełnej transliteracji (*сингл, тринл*).

Jak już wspomniałam, terminologia pokera charakteryzuje się przewagą znaczenia formy ustnej nad formą pisemną z uwagi na jej specyficzne środowisko użycia. W związku z powyższym najbardziej logicznym i równocześnie najaktywniejszym sposobem adaptacji graficznej zapożyczonych terminów po-

¹⁹ Tu i dalej: Л.П. Крысин, *Этапы освоения иноязычного слова*, „Русский язык в школе” 1991, nr 2, s. 74–78.

kerowych w języku rosyjskim stała się transkrypcja praktyczna, którą Aristowa określiła mianem transfonowania. Liczni badacze, w tym również Aristowa, uważają transfonowanie za najefektywniejszy sposób adaptacji fonetyczno-graficznej zapożyczeń w języku rosyjskim począwszy od drugiej połowy XX wieku²⁰. Powyższe stwierdzenie znajduje potwierdzenie w rosyjskiej terminologii pokera obcego pochodzenia. Jako przykłady licznych przypadków zastosowania tego sposobu zapisu można przytoczyć takie zapożyczone terminy pokerowe, jak: *бай-ин*, *блеф*, *баттон*, *лузер*, *нэйнтс*, *фул-хауз*, *блайнд*, *флеш*, *тайт*, *хай-лимит*, *чек-рейз* i in. Terminologia polska zawiera dwa przypadki transfonowania: *flip* i *strit*.

Wadą transkrypcji praktycznej jest niemożliwość pełnego przekazania specyfiki oryginalnej wymowy zapożyczonego słowa, co jest spowodowane różnicą systemów fonetycznych języka źródłowego i zapożyczającego. W konsekwencji rejestrowana jest nie oryginalna, a zaadaptowana fonetycznie wymowa w wersji na tyle zbliżonej do oryginału, na ile pozwalają na to zasoby fonetyczne języka rosyjskiego. Wyjątkiem jest zaobserwowany w materiale badawczym sposób przekazania angielskiej głoski [e] za pomocą rosyjskiej litery э (*нэйнтс*) w przypadku, gdy taki zapis jest sprzeczny z zasadami ortografii rosyjskiej. Należy podkreślić, że jedną z podstawowych zasad transkrypcji praktycznej jest dostosowanie formy graficznej zapożyczonego wyrazu do norm ortograficznych języka zapożyczającego.

Transfonowanie jest kompromisem między niedoskonałą transliteracją a zniekształcającą proporcje litera–wymowa transkrypcją. Potwierdza to Chłynowa w swojej pracy poświęconej adaptacji leksykalno-gramatycznej zapożyczeń pochodzenia niemieckiego w języku rosyjskim. Badaczka twierdzi, że tendencją dominującą w procesie adaptacji fonetycznej leksyki zapożyczonej jest orientacja na przekazanie formy dźwiękowej zapożyczenia, zapisywanej w mniej lub bardziej dokładny sposób za pomocą środków graficznych języka zapożyczającego²¹.

Reasumując, proces adaptacji fonetycznej i graficznej zapożyczonych rosyjskich terminów pokerowych prowadzi w większości do maksymalnego zachowania właściwości fonetycznych zapożyczonego słowa z jednej strony, z drugiej zaś do maksymalnego dostosowania formy graficznej tego słowa do norm języka pisanego języka zapożyczającego. W trakcie tego procesu mogą pojawić się

²⁰ В.М. Аристова, *Англо-русские языковые контакты (Англизмы в русском языке)*, Ленинград 1978, s. 21–22

²¹ О.С. Хлынова, *Лексико-грамматическая адаптация германских заимствований в русском языке конца XX века (на материале прессы 1991-2000 гг.)*, Волгоград 2001.

dublety, zarówno w sferze fonetycznej, jak i graficznej. O stabilizacji postaci dźwiękowej i graficznej terminu świadczy fakt utrwalenia się jednej formy z równoczesnym zanikiem mniej korzystnych wariantów oraz przyjęcia tej formy przez użytkowników danej terminologii – osób profesjonalnie lub sportowo związanych z pokerem.

Резюме

Фонетическая и графическая адаптация польской и русской терминологии из области логической игр (на примере покерной терминологии)

Целью настоящей статьи является проведение наблюдений процесса фонетико-орфографической адаптации как первого этапа существования русской и польской покерной терминологии, происходящей из английского языка. В исследовательском материале выделены четыре основные тематические группы и несколько подгрупп. Выявлено, что начальный период существования в языке покерной терминологии отличается вариативностью фонетической и графической формы иноязычного слова, неустойчивостью его написания и произношения. В процессе фонетико-орфографической адаптации как в русском, так и в польском языке форма заимствованных терминов постепенно стабилизируется, приближается к нормам языка-реципиента и отдаляясь от подлинника. Что касается графической формы, то покерные термины в польском языке преимущественным образом сохраняют подлинное написание, что возможно, благодаря сходству алфавитов. В свою очередь, самым распространенным способом адаптации заимствованной покерной терминологии в русский язык является практическая транскрипция, или трансфонирование.

Summary

Phonetic and graphic adaptation of the Polish and the Russian terminology of logic games (based on the example of poker terminology)

The Polish and the Russian poker terminology originates mainly from the English language since it is the international, official language of this sport. The terminological content is coherent, hermetic and highly stable. The research material was divided into four basic thematic groups as well as several subgroups. It was established that during the initial phase of its existence, poker terminology has parallel phonetic and graphic forms in the borrowing language. In the process of adaptation, the pronunciation and spelling are subject to gradual stabilisation. In the Polish language, the poker terminology most often retains its original spelling. In the Russian language, on the other hand, practical transcription and transphonation predominate.